

Diac. lect. dr. Cătălin Vatamanu
(coordonator)

SPOVEDANIE ȘI EUHARISTIE

Antologie de studii publicate în revistele
„Mitropolia Moldovei și Sucevei”
și „Teologie și Viață”,
cu ocazia Anului omagial euharistic 2014

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
IAȘI, 2014

CUPRINS

Cuvânt înainte

TAINA SPOVEDANIEI ȘI A SFINTEI EUHARISTII – IEȘIREA DIN TIMP ȘI ÎNTOARCEREA LA VEȘNICIE <i>Lect. dr. diac. Cătălin VATAMANU</i>	7
---	---

Partea I – TAINA SPOVEDANIEI

PREOTUL DUHOVNIC ȘI TAINA SPOVEDANIEI <i>Pr. prof. dr. Viorel SAVA</i>	19
DUHOVNICUL: DOCTOR AL SUFLETELOR OAMENILOR ȘI EDUCATOR ÎN PROCESUL FORMĂRII LOR DUHOVNICEȘTI <i>Pr. lect. dr. Adrian DINU</i>	39
UN PAS SPRE DUMNEZEU – SFÂNTA MĂRTURISIRE <i>Pr. prof. dr. Petre SEMEN</i>	62
DUHOVNICIA ȘI IERTAREA PĂCATELOR ÎN TAINA SPOVEDANIEI <i>Ierom. Iustin NEAGU</i>	91
TAINA SFINTEI MĂRTURISIRI ÎN LUMINA DISPOZIȚIILOR ȘI NORMELOR CANONICE ALE BISERICII ORTODOXE <i>Pr. prof. dr. Nicolae DURĂ</i>	99
OBLIGAȚIA PREOȚILOR DE A SE SPOVEDI <i>Pr. A. ANDREI</i>	128
IERTAREA, ÎN LUMINA ÎNVĂȚĂTURII CREȘTINE <i>Pr. Mircea ȘFICHI</i>	144
MEDITAȚIUNI ASUPRA ESENȚEI SFINTEI EUHARISTII <i>Pr. E.V. GOBJILĂ</i>	155
DESPRE MĂRTURISIRE <i>Arhim. Mitrofan BĂLTUȚĂ</i>	161
LA DUMINICA A II-A DIN POST. DESPRE SPOVEDANIE <i>Pr. N. DONOS</i>	164
MĂRTURISIREA PĂCATELOR <i>Pr. T. BODNAR</i>	170
SFÂNTA TAINA A MĂRTURISIRII, MIJLOC DE PĂSTRARE ȘI DE PROMOVARE A UNITĂȚII SPIRITUALE A CREDINCIOȘILOR <i>Pr. Mircea ȘFICHI</i>	175

Partea a II-a – TAINA SFINTEI EUHARISTII

DESPRE FELURILE DE ÎMPĂRTĂȘIRE ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

Arhim. Ilie CLEOPA 181

EUHARISTIA – TAINA UNITĂȚII BISERICII ȘI A MÂNTUIRII ÎN HRISTOS

Pr. prof. dr. Gheorghe PETRARU 191

DESPRE UNIREA EUHARISTICĂ

Arhim. Dosoftei MURARIU 211

TAINA SFINTEI EUHARISTII, MIJLOC DE MÂNTUIRE

Protos. Ioasaf GANEA 224

SFÂNTA LITURGHIE – TAINA COMUNIUNII ȘI ZIDIRII SUFLETEȘTI A CREDINCIOȘILOR

Arhim. conf. dr. Vasile MIRON 233

CREAȚIA CA EUHARISTIE, ÎN CANONUL CEL MARE AL SFÂNTULUI ANDREI CRITEANUL

Drd. Alexandru Prelipcean 269

SFÂNTUL GRIGORIE AL NYSSEI DESPRE TAINA POCĂINȚEI ȘI A EUHARISTIEI CA TREPTE SPRE ÎNDUMNEZEIRE

Pr. asist. cerc. dr. Liviu PETCU 277

UN DECALOG AL DUHOVNICULUI

Pr. dr. Constantin STURZU..... 295

PARTEA I

TAINA SPOVEDANIEI

PREOTUL DUHOVNIC ȘI TAINA SPOVEDANIEI¹

Pr. prof. dr. Viorel SAVA²

1. Taina Mărturisirii și locul ei între celelalte Sfinte Taine

Taina Mărturisirii, una dintre cele șapte Taine pe care le mărturisește și le administrează Biserica Ortodoxă, este înrudită prin efectele ei cu Botezul, Euharistia și Maslul. Despre iertarea păcatelor se vorbește în Taina Botezului: „Pocățiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfânt” (Fapte 2, 38). Euharistia se dă credinciosului „spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”, după cum reiese din formula de administrare; iar referitor la efectele Tainei Maslului, Sfânta Scriptură spune: „Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut păcate, se vor ierta iui” (Iac. 5, 14-15).

Însă faptul că omul poate păcătui și după botez – iar botezul nu se poate repeta pentru a curăți păcatele –, că omul nu se poate apropia de Sfânta Împărtășanie până ce mai întâi nu și-a cercetat conștiința (I Cor. 11), chiar dacă ea se administrează credinciosului spre iertarea păcatelor, ne dovedește că Spovedania are un loc bine determinat între celelalte Taine și un scop precis în viața Bisericii. Pocăința este Taina prin care omul se reînnoiește. Prin ea se preface legătura harică a omului cu Dumnezeu, legătură slăbită de păcat. Orice păcat este o nouă răstignire a lui Hristos, spun Sfinții Părinți. Or, această răstignire nu înseamnă altceva decât a-L pune pe Hris-

¹ Studiul a apărut în Revista „Teologie și Viață”, III (LXIX) (1993), serie nouă, nr. 1-3, pp. 25-38, în capitolul „Studii”, cu următoarea precizare: „Lucrare principală de seminar, alcătuită în cadrul cursurilor pentru pregătire a doctoratului în Teologie de Pr. drd. Viorel Sava, la catedra de Teologie Liturgică, sub îndrumarea Pr. prof. dr. Nicolae Necula, care a dat și avizul pentru publicare”.

² Pr. prof. dr. Viorel Sava este titularul disciplinei de Liturgică a Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași.

tos în imposibilitatea de a Se deschide spre tine, de a-ți întinde mâna și, implicit, pierderea comuniunii cu El. Mărturisirea ca Taină urmărește tocmai restabilirea omului în stare de har, refacerea comuniunii cu Dumnezeu.

Am arătat că, uneori, efectele Tainelor se suprapun, fără a se confunda scopul precis al fiecăreia dintre ele, dar și importanța unora dintre ele se suprapune cu a altora. Astfel, privitor la Taina Spovedaniei, Sfântul Ioan Gură de Aur arată că este tot atât de importantă ca și Sfânta Jertfă. „Prin preoți, spune Sfântul Părinte, se săvârșește și sfânta jertfă și alte slujbe, întru nimic mai prejos de sfânta jertfă, și în ce privește vrednicia preotească, și în ce privește mântuirea noastră. Oamenii, care trăiesc pe pământ, au primit îngăduința să administreze cele cerești și au o putere pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Nu s-a spus îngerilor, ci oamenilor: «Orice veți lega pe pământ [...]». Au și stăpânitorii pământului puterea de a lega, dar leagă numai trupurile. Puterea de a lega a preoților, însă, leagă sufletele și străbate cerul; Dumnezeu întărește sus, în ceruri, cele făcute de preoți jos, pe pământ; Stăpânul întărește hotărârea dată de robi. Ce oare altceva a dat Dumnezeu preoților, decât toată puterea cerească? (...) Domnul a spus iarăși: «Tatăl a dat toată judecata Fiului». Văd însă că toată această putere a fost încredințată de Fiul preoților. Au fost înălțați la slujba aceasta atât de mare, ca și cum de acum s-ar fi mutat în ceruri, ca și cum ar fi depășit firea omenească, ca și cum ar fi scăpat de toate patimile omenești”¹.

2. Importanța Mărturisirii în viața Bisericii

Sfântul Pavel vorbește despre „omul cel vechi și omul cel nou”. Omul cel nou este cel dezbrăcat de păcat și înnoit prin Hristos, îmbrăcat în Hristos (Rom. 6, 3-11). Această dezbrăcare, golire de păcat și înnoire prin Hristos este o permanență a vieții, atâta vreme cât se dorește o creștere duhovnicească. Fără Mărturisire nu există prospețime în viața spirituală. Fiecare nouă mărturisire este o retrăire, o deșteptare dintr-un somn și începutul unui nou urcuș. De aceea, mărturisirea este considerată una dintre primele trepte ale procesului de creștere duhovnicească și cea care pregătește evoluția

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, traducere de Pr. D. Fecioru, București, 1937, pp. 59-60.

ulterioară¹. Importanța spovedaniei reiese și de acolo că prin ea se menține sănătatea întregului corp, Biserica, dar și sănătatea fiecărui mădular în parte. Când un mădular suferă, suferă întregul corp, iar ceea ce este și mai grav, boala unui mădular se poate extinde în întregul corp. Pentru a proteja sănătatea întregului corp, ea se impune cu necesitate pentru fiecare mădular în parte².

Iar în al treilea rând, prin spovedanie, credincioșii primesc cea mai mare binefacere: iertarea³. La baza armoniei interumane, Mântuitorul a pus iertarea, iar armonia cu Dumnezeu o dobândește omul în urma primirii iertării. Însă iertarea, acest dar mare, omul nu-l primește independent de dorința lui și de manifestarea acestei dorințe. El trebuie să-și arate disponibilitatea primirii iertării, iar aceasta o face prin acte concrete: căință și mărturisire.

3. Pregătirea preotului pentru săvârșirea Tainei Spovedaniei

Pregătirea teologică, cultura generală și formarea duhovnicească sunt condiții impuse oricărui slujitor al altarului. Dar există și o pregătire specială, care ține de latura sacramentală a slujirii preoțești și aceasta mai ales cu ocazia săvârșirii anumitor acte sfinte. Dacă se cere ca preotul să fie un bun rugător, înțelegând prin aceasta că trebuie să aibă o dispoziție permanentă pentru rugăciune, dacă se cere ca el să fie un conștiincios săvârșitor al slujbelor sfinte, după rânduială, dacă se cere ca să fie un bun predicator, un bun sfătuitor, să degaje bunăcuviință și sfințenie⁴, în cazul săvârșirii Tainelor, și în mod deosebit a Mărturisirii și Euharistiei, se cere ceva mai mult. Și

¹ Pr. prof. Ioan G. Coman, *Sfinții Părinți ca îndrumători ai duhovniciei*, în „Mitropolia Banatului”, XVI (1966), nr. 4-6, p. 199. Vezi și Pr. prof. D. Stăniloae, *Mărturisirea păcatelor și pocăința în trecutul Bisericii*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXIII (1955), nr. 3-4, pp. 218-250; Pr. prof. A. Moisiu, *Obligația postului și a spovedaniei înainte de împărtășire*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XCIV (1976), nr. 7-8, pp. 704-710.

² Vezi și Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Preotul ca săvârșitor al Tainei Spovedaniei și puterea lui de a dezlega păcatele, după învățătura ortodoxă*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. C (1982), nr. 9-10, pp. 817-818.

³ Pr. prof. A. Moisiu, *op. cit.*, p. 708.

⁴ *Idem*, *Pregătirea preotului pentru slujbe, ierurgii*, în *Îndrumător Bisericesc*, Alba Iulia, 1980, pp. 76-78.

neîntrerupt prin studiu și lectură, de duhovnicul luminat și împodobit cu toată cultura veacului său”¹.

O problemă importantă este aceea a necesității cunoașterii mijloacelor de lucru psihanalitice și psihoterapeutice și a efectelor acestora față de Taina Spovedaniei. Aceasta este o temă de actualitate, întrucât există mulți oameni, în special tineri, care preferă uneori un psihiatru și nu un duhovnic.

Cunoștințele în domeniul psihanalizei și al psihoterapiei² îi pot descoperi preotului duhovnic interferențele acestora cu Spovedania, dar și superioritatea celei din urmă. Psihanaliza arată necesitatea unui confesor, descătușează, dar nu reface, nu reînnoiește, pentru că atât confesorul, în speță medicul, cât și metoda în sine sunt lipsite de suportul haric.

Un element deosebit de important, care ține atât de pregătirea îndepărtată a preotului pentru săvârșirea Spovedaniei, dar și de cea apropiată, este credința tare în lucrarea tainei. În rugăciunea de dezlegare din cadrul Tainei Spovedaniei se spune: „[...] iar eu, nevrednicul preot și duhovnic, *cu puterea ce-mi este dată*, te iert și te dezleg [...]”³. Dacă penitentul trebuie să creadă că în momentul rostirii acestei formule, el este iertat și împăcat cu Dumnezeu, cu atât mai mult trebuie să creadă preotul că, în momentul rostirii ei, iertarea de la Dumnezeu se revarsă prin el peste penitent. Credincioșii simt această putere în preot și cred în ea. Ei vin la mărturisire nu numai dintr-o necesitate psihologică, nu numai pentru a scăpa de coșmarul conștiinței și a se împăca cu Dumnezeu, ci și din convingerea că acestea se realizează prin preotul duhovnic, prin puterea dată lui. Și dacă credincioșii cred în această putere, cred în ea și o simt, înseamnă că ea există, fapt pentru care, mai mult decât alții trebuie să o simtă și să creadă în ea cel ce o posedă, preotul duhovnic. Puterea dată preotului este o putere nepământească și în fața ei se cutremură și preotul și penitentul⁴.

Pregătirea *apropiată* are în vedere o „pravilă”, o rânduială pe care preotul duhovnic trebuie să o respecte de fiecare dată când are

¹ Pr. prof. Spiridon Cîndea, *op. cit.*, p. 318.

² Sigmund Freud, *Introducerea în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză, psihopatologia vieții umane*, traducere, studiu introductiv și note de dr. Leonard Gavriliu, București, 1980, p. 63.

³ *Molitfelnic*, ediția a III-a, București, 1976, p. 59.

⁴ Pr. prof. Ene Braniște, *Sfaturi și îndemnuri...*, p. 623.

de oficiat Taina Spovedaniei. Oficiind slujirea de duhovnic, Sfântul Vasile cel Mare spune: „Se numește duhovnic acela care nu mai trăiește după trup, ci este purtat de Duhul lui Dumnezeu, fiind fiu al lui Dumnezeu și făcându-se asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu”¹. Trăirea după duh este condiționată de purificarea de patimi, de înnoirea permanentă a omului lăuntric. Dar această înnoire, purificare și înduhovnicire nu o începe preotul de la credincioși spre sine, ci invers. Mai întâi, preotul trebuie să fie conștient că judecata pe care o face în scaunul spovedaniei, în numele lui Hristos, asupra penitentului, urmărește în ultimă instanță ferirea acestuia de osândă judecătii din urmă, dar, tot așa, preotul trebuie să fie conștient că judecata nu-l va ocoli nici pe el, „Domnul va face [...] și judecata judecătorilor rânduți de El”². Cu acest gând, el se îndreaptă spre scaunul spovedaniei, unde-l așteaptă credincioșii.

În al doilea rând, dar în strânsă legătură cu cele de mai sus, înainte de a oficia Taina Spovedaniei, se impune ca preotul mai întâi să se spovedească. El este un permanent luptător împotriva păcatului, nu doar prin cuvânt, ci și prin faptă, nu doar împotriva păcatului prezent în enoriașii săi, ci și împotriva păcatului prezent în sine. Un cuvânt despre pocăință care se adresează doar credincioșilor, care nu angajează și persoana preotului, rămâne fără ecou. Preotul duhovnic este fereastra prin care credincioșii, în scaunul spovedaniei privesc spre Hristos, el este fereastra prin care lumina harică de la Hristos, care de față, „stă nevăzut”³, se revarsă peste penitent. Dacă preotul nu este curat sufletește, curățit de păcate prin spovedanie, dacă este robit de patimi, nu mai poate fi fereastra ce se deschide ca penitentul pocăit să aibă acces la comuniunea cu Hristos, ci este zidul despărțitor, între penitent și Hristos. În vechile cărți de învățătură pentru preoți, aceștia erau povățuiți astfel: „Drept aceasta, fiul meu, mai întâi te apucă însuși de sine: pocăiește-te singur și să se apropie mai întâi de tine împărăția cerurilor [...]. Grăbește către părintele sufletesc, pică înaintea lui, mărturisește-i toate ascunsurile sufletului tău, curățește-l, gustă mai întâi singur toată dulceața miostivirii și a împăcării cu Răscumpărătorul; smerește în post sufletul tău și atunci numai vei putea fără primejdie și cu folos a vindeca

¹ Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Duh*, XXV, *apud* Pr. conf. Ilie Moldovan, *Preotul duhovnic și harul iertării păcatelor*, în „Ortodoxia”, XXXIV (1982), nr. 4, p. 584.

² Pr. conf. Ilie Moldovan, *op. cit.*, p. 585.

³ *Molitfelnic...*, p. 52.

SFÂNTUL GRIGORIE AL NYSSEI DESPRE TAINA POCĂINȚEI ȘI A EUHARISTIEI CA TREPTE SPRE ÎNDUMNEZEIRE¹

Pr. asist. cerc. dr. Liviu PETCU²

1. Viața creștină, „viața filosofică”, este o viață sacramentală, de contemplare și slujire

Sfântul Grigorie de Nyssa consideră viața călugărească adevărată filosofie, întrucât îi duce pe cei ce o practică la contemplarea adevărului, care este Dumnezeu cel personal. Practicanții adevăratei filosofii ajung la cunoașterea adevărului, însă prin Duhul Sfânt, la aceasta ajungând nu fără o contribuție și o pregătire proprie³. În mod evident, concepția Sfântului Grigorie despre viața în mănăstire reprezintă doar o parte din viziunea sa mai comprehensivă asupra Bisericii ca Trup al lui Hristos, unde există multe membre cu responsabilități diferite. Viziunea Sfântului Grigorie asupra comunității creștine ideale nu este cea conform căreia fiecare persoană ar trebui să-și trăiască viața exact așa cum și-o trăiesc asceții din mănăstire, care duc „o viață filosofică”. În timp ce preocuparea foarte specială și foarte dragă Sfântului Grigorie era viața contemplativă a mănăstirilor, preocupările lui fundamentale se asociază noțiunii sale de „om”, care formează „un om unic”: un Trup al lui Hristos, Biserica, membrele ei fiind, fiecare, „un chip al Lui”. Din perspectiva Sfântului Grigorie, chemarea divină de a-L urma și imita pe Hristos întâmpină fiecare suflet omenesc la propriu-i nivel; încurajează fiecare persoană să trăiască, după virtute, în poziția și slujba deținută în serviciul Unicului Trup al lui Hristos, ca unul dintre membrele

¹ Studiul a apărut în Revista „Teologie și Viață”, XXI (LXXXVII) (2011), serie nouă, nr. 5-8, pp. 76-94, în capitolul „Mărturia vieții de iubire și de comuniune”.

² Pr. dr. Liviu Petcu este asistent de cercetare al Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași. Studiul este publicat de „Diac. dr. Liviu Petcu”.

³ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, notele explicative nr. 7 și 8, în PSB, vol. 29, EIBMBOR, București, 1982, p. 456.

Lui. Țelul perfecțiunii sau desăvârșirii este pentru fiecare din noi – pentru ministru și cizmar, în mod egal – urmarea și imitarea pe căi multiple a lui Hristos, în credință și prin împărtășirea de trăirea sacramentală a Bisericii¹.

În viziunea gregoriană asupra creștinismului, perfecțiunea nu este doar pentru „filosofi”² sau pentru asceții mănăstirilor care, de dragul iubirii lor pentru adevărata Înțelepciune, Hristos, se dedică „vieții filosofice”. Aceste persoane năzuiesc la cunoașterea divină, pentru a atinge „maturitatea intelectuală”, pe măsură ce Hristos crește în ei; dar asta nu înseamnă o viață superioară din perspectiva credinței. Credința este una singură în Biserică: este mărturisită împreună, ca un singur trup, cu o singură voce, în numele inefabil al Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh – în numele cu care sunt botezați creștinii. Mai mult, acei care conduc pe alții în Biserică trebuie să se străduiască, din perspectiva Sfântului Grigorie, să atingă desăvârșirea.

În concepția Sfântului Grigorie, „virtutea lui Moise” – precum întreaga perfecțiune creștină – înseamnă asemănarea perfectă cu Dumnezeu prin *slujire*, și nu prin cunoaștere, ca „Arhetip divin”. Arhetipul este cunoscut prin persoana lui Hristos, Care, prin Întrupare, a devenit Prototipul „omului nou” (Efes. 4, 24). În „forma slujitorului” (Filip. 2, 7), Domnul era între cei ai Lui ca „unul care slujește” (Lc. 22, 27). Chiar și ca Stăpân al slujitorilor Lui, El le slujea acestor ucenici și urmași ai Lui – pe care îi putea numi chiar prieteni. Așadar, conform învățaturii Sfântului Grigorie, „viața filosofică” este o viață de contemplare și slujire, nu pentru un câștig personal sau o beatitudine personală, ci pentru binele comun al singurului Trup³.

2. Pocăința – cale către îndumnezeire

Păcatul este o realitate, și, din nefericire, una centrală a existenței umane, dar și cea mai gravă și mai nefericită. Viața omului,

¹ Ari Ojell, *One Word, One Body, One Voice: Studies in Apophatic Theology and Christocentric Anthropology in Gregory of Nyssa*, a Doctoral dissertation (article-based), Helsinki, 2007, p. 185.

² Folosind acest cuvânt, se referea, așadar, la monahi.

³ Ari Ojell, *op. cit.*, pp. 187-189.

după căderea protopărinților în păcatul strămoșesc, este o luptă virulentă împotriva despărțirii de Dumnezeu prin păcate și patimi și a unirii cu El prin rugăciune, fapte bune și cultivarea virtuților sfinte. În acest sens, viața umană se desfășoară într-o continuă mobilitate, de multe ori omul oscilând între cădere și înălțare, între abisurile păcatelor și culmile virtuților. „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept, ca să ne ierte nouă păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea” (I In 1, 8-9).

Mântuitorul Hristos, venind la râul Iordan, Își începe misiunea Sa printr-o exortatie fermă la pocăință, atunci când rostește prima Sa predică: „Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția cerurilor” (Mt. 4, 17). Același îndemn îl rostise și Înaintemergătorul Său – Sfântul Ioan Botezătorul (Mt. 3, 2). Această Sfântă Taină a Pocăinței a fost instituită de Mântuitorul Hristos după Învierea Sa din morți, textul pe care se întemeiază acest adevăr fiind consemnat în Evanghelia după Ioan: „Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt, căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate, și căroră le veți ține, vor fi ținute” (In 20, 22-23). Cu toate că a fost instituită de Domnul Hristos după Învierea Sa, prin cuvintele acestea, ea a fost anunțată de El mai dinainte de Înviere (Mt. 8, 10) și chiar a fost săvârșită de însuși Întemeietorul ei. El acorda Cel dintâi iertarea păcatelor persoanelor care mărturiseau credința în El, cerând ajutorul Lui și, prin aceasta, mărturisind implicit păcatele lor, acceptând totodată îndemnul Lui de a nu mai păcătu¹. În preajma Înălțării Sale la cer, dat fiind că nu mai putea acorda iertarea păcatelor în mod vizibil, dă putere ucenicilor Săi ca să acorde această iertare, adică harul Sfântului Duh (In 20, 22) sau puterea Lui însuși, lucrând în ei prin Duhul Sfânt².

Pocăința, care este o formă a bunătății lui Dumnezeu, se mai numește și „mâna lui Dumnezeu”, care ridică din păcate și „al doilea botez”, fiind o reînnoire a Tainei Botezului, căci prin ea se realizează lucrarea de purificare a omului. Pocăința și mărturisirea păcatelor reînnoiește sau actualizează harul Botezului, căci ne dă posibilitatea de a intra din nou în comuniune cu Dumnezeu.

¹ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, EIBMBOR, București, 1997, p. 83.

² *Ibidem*, p. 83.

se pedepsește cu epitimia desfrânării (Canonul 7); sacrilegiul se canonisește ca și uciderea (can. 8).

În general, Sfântul Grigorie face o analiză psihologică a păcatelor, după originea lor din rațiune, din poftă sau din mânie, apoi le prescrie lecurile de vindecare.”¹

De aceea, canoanele lui sunt puse în funcție de cugetele și de sentimentele penitentului. Duhovnicul – priceput și înțelept – are libertatea să le prescurteze sau să le aplice cu asprime, apreciind natura păcatelor, consecințele lor mai mici sau mai mari și intensitatea pocăinței celui căzut în diverse păcate sau patimi ucigătoare de suflet.

Cu iubire și duiosie părintească se adresează Sfântul Grigorie penitenților, lansându-le afabile exortații la mărturisire verbală și chemându-i sub tratamentul său duhovnicesc: „Vărsați înaintea mea lacrimi amare și multe și voi vărsa și eu cu voi. Alipiți-vă cu tristețe de un slujitor al Bisericii și încredeți-vă în el ca într-un părinte [...]. Preotul se întristează de păcatul fiului său duhovnicesc, cum s-a întristat Iacob la vederea hainei iubitului său Iosif. Trebuie să vă încredeți în cel ce v-a născut în Dumnezeu mai mult decât în cei ce v-au născut trupește. Descoperiți-i cu îndrăzneală secretele cele mai mari, descoperiți-i tainele sufletului vostru, precum se descoperă doctorului rănilile cele mai secrete. El va purta grijă de sănătatea voastră”². În alt loc, autorul nostru arată că doar acum este vremea pocăinței și de aceea nu trebuie să ratăm această șansă de mântuire: „Judecătorul (Dumnezeu – *n.n.*) ne cere să facem pocăință, [...] strădanie care numai în iad nu se mai întâmplă”³.

În concepția Sfântului Grigorie, pocăința este izgonitoare și biruitoare de demoni, fiind singura luptă pe care o avem de dus: „[...] împotriva diavolului și împotriva oricărei izbeliști la care suntem expuși, pocăința e singura luptă pe care o avem de dus, bine știind că cel care ajunge să se facă stăpân pe sine însuși, acela se face biruitor pentru totdeauna asupra vrăjmașului lui”⁴.

¹ Pr. Ilarion Felea, *Pocăința*, Editura Scara, București, 2000, pp. 122-123.

² *Omilia despre cei ce judecă pe alții cu asprime*, apud Irineu Mihălcescu, *Dogma soteriologică*, București, 1926-1928, p. 184; Pr. Ilarion Felea, *Pocăința...*, p. 92.

³ Sf. Grigorie de Nyssa, *In inscriptiones Psalmorum*, XI, P.G. XLIV, col. 548D; PSB, vol. 30, p. 169.

⁴ *Ibidem*, XIII, P.G. XLIV, col. 562B; PSB, vol. 30, p. 178.

În ceea ce privește repetarea mărturisirii păcatelor și primirea iertării lor, Sfântul Grigorie precizează următoarele: „Spun cei ce curăță aurul că, dacă s-a înnegrit frumusețea strălucirii lui prin vreo materie mai murdară amestecată în el prin adaos din afară, culoarea urâtă trebuie tămăduită prin topirea în foc și lucrul acesta trebuie făcut de multe ori; și la fiecare topire trebuie cercetat cu cât s-a făcut aurul mai bine colorat decât la cea dinainte; și așa, în toate cele următoare. Și să nu se înceteze a se curăța materia prin foc, până când înfățișarea aurului nu-și va mărturisi curăția și lipsa de pată. Pentru ce am făcut pomenire de aceasta, începând tâlcuirea de față a celor citite, ni se va face vădit din însuși înțelesul celor scrise.

La început, firea omenească era ca aurul și strălucea prin asemănarea cu Binele cel nepătat. Dar s-a urâțit la culoare și s-a făcut neagră după aceea, prin amestecarea răului în ea, precum am auzit de mireasă spunând la începutul Cântării¹, că neîngrijirea viei a făcut-o neagră. Dar Dumnezeu, Cel ce pe toate le întocmește cu înțelepciune, tămăduind urâțenia ei nu născocțește o frumusețe nouă în ea, care nu era mai înainte, ci o aduce din nou la harul cel dintâi, întorcând la starea de curăție, prin desfacerea de răul adaos, pe cea înnegrită prin rău. Precum deci meșterii pricepuți în aur, după prima topire, cercetează cât a înaintat în frumusețe materia ale cărei pete au fost mistuite de foc, și făcându-se a doua topire, dacă n-a fost curățită destul la prima, iau seama la frumusețea adăugată, și făcând de multe ori la fel, iau seama mereu la adausurile frumuseții printr-o probă îngrijită, așa și acum Lecuitorul aurului înnegrit, făcând sufletul strălucit, prin lecurile folosite, ca printr-o topire, la început seamănă frumusețea dobândită cu a unei călărimi, iar acum îi recunoaște frumusețea apărută ca a unei fecioare². Prin cele spuse, cuvântul învață că frumusețea dobândită din nou constă în a veni aproape de izvorul Binelui și în a se apropia de însăși frumusețea adevărată, de la care s-a depărtat³.

Firea omenească a fost făcută în stare să primească „cele voite în libertate și să meargă spre ceea ce o duce pornirea liberei alegeri și după aceea să se și prefacă. Astfel, primind patima mâniei, se face mânioasă; când ajunge stăpână pofta, se descompune în plăcere; când i s-a îndreptat pornirea spre lașitate și frică, precum și spre toate

¹ E vorba despre cartea Cântarea Cântărilor din Vechiul Testament.

² *Idem*, *In Canticum canticorum*, IV, P.G. XLIV, col. 832ABC; PSB 29, p. 158.

³ *Ibidem*, col. 832D.

UN DECALOG AL DUHOVNICULUI

Pr. dr. Constantin STURZU

Duhovnicia este una dintre cele mai dificile lucrări ale unui preot, constituind și o responsabilitate uriașă, dar și cel mai adecvat mod de a modela sufletul unui om. Părintele Paisie Olaru, un duhovnic iscusit și care era la dispoziția ucenicilor zi și noapte, indiferent de oră, avea obiceiul, în afara momentelor în care spovedea sau se ruga, după cum însuși mărturisea, „să-și spovedească grădina”. Se apleca atent la fiecare plantă și căuta să înlăture buruienile care o sufocau și să-i ofere elementele și cadrul ce înlesneau cea mai bună creștere a lor. Lărgind puțin imaginea *duhovnicului-grădinar*, putem spune și despre *duhovnicie* că e un soi de grădinărit extrem de atent și de aplicat asupra fiecărui suflet în parte (după cum, despre rugăciune se spune că e *plugăria sufletului*). Rămânând în sfera pământului care trebuie lucrat (căci și *omul este pământ și în pământ se va întoarce*, cf. Fc. 3, 19), și constatând că, dincolo de dichiseala grădinăritului, există și o manieră de a lucra, cu ajutorul unor utilaje specifice, și suprafețe mari de teren, putem identifica, prin analogie, două modalități prin care preotul lucrează „*ogorul Domnului*”: una în care se lucrează cu mulțimea credincioșilor, cu o comunitate în ansamblul ei (prin slujbe, predici, cateheze, distribuire de reviste parohiale etc.) și o alta, cu un specific aparte, în care se apleacă, de la înălțimea scaunului de spovedanie, asupra fiecărei persoane în parte.

Din păcate, trebuie să constatăm că, dacă prima lucrare, care se răsfrânge asupra întregii comunități parohiale (sau măcar asupra celor ce frecventează biserica) se bucură de o atenție constantă din partea păstorilor duhovnicești, cea de a doua, este viciată, nu rareori, de un tratament expeditiv și formal. Drept dovadă, este de ajuns să evocăm o tristă realitate: în multe parohii se constată inexistența unui program de spovedanie permanent (mizându-se pe faptul că omul, dacă chiar are o problemă, solicită acest lucru fără a fi îndemnat de

un orar afișat pe toată perioada anului liturgic), cumulată (sau nu) cu o abordare de tipul „*toți pe bandă rulantă*” a celor care, în cele patru posturi de peste an, dar mai ales în Postul Mare, îngenunchează sub epitrahil și își mărturisesc grăbiți păcatele (aflați și sub presiunea mulțimii care așteaptă în spatele lor).

O revitalizare a vieții duhovnicești într-o parohie nu se poate împlini fără a avea o *relație personală și constantă* cu fiecare credincios în parte, duhovnicia solicitând, poate mai mult ca oricare altă lucrare, o implicare „*cu timp și fără timp*” (II Tim. 4, 2) din partea preotului. Să nu uităm că, la scaunul de spovedanie, credinciosul se întâlnește cu Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, Care îl ascultă pe penitent și îi vorbește prin intermediul duhovnicului. A ține un credincios departe de Spovedanie (sau a nu-l învăța să se apropie cât mai des de această taină) înseamnă a nu-i oferi șansa de a se apropia mai mult și mai profund de Domnul. Fără a apela cât mai des și cât mai conștient la Taina Spovedaniei, nu este posibilă nici despățimirea cuiva, nici a urca pe treptele desăvârșirii. Mai ales că Spovedania este și taina rânduită înainte de momentele în care cineva se poate apropia, cu dezlegarea cuvenită, de Preasfântul Trup și Sânge al Domnului, fără de care nimeni nu poate gusta viața veșnică.

Scaunul de spovedanie – cel mai familiar loc?

În acest context, este binevenită orice acțiune menită să ajute preotul a-și ierarhiza corect prioritățile într-o parohie, căci se întâmplă ca, sub presiunea multiplelor (și necesarelor) sarcini pe care le are de îndeplinit, mai ales dacă veghează și un șantier de construcție, reparare sau pictare a unui lăcaș de cult, să nu se mai concentreze suficient asupra lucrărilor care par a nu fi foarte urgente, dar care sunt, de fapt, adevăratele priorități. O astfel de acțiune este și cea organizată de Arhiepiscopia Iașilor, anual, la Mănăstirea Miclăușeni, care găzduiește, pentru o perioadă mai mare de timp, preoți recent hirotoniți sau teologi care urmează a fi hirotoniți și cărora le este mijlocită întâlnirea cu o serie de conferențieri dispuși să le împărtășească din experiența lor în relație cu cel mai delicat lucru de pe fața pământului: *sufletul unui om*. La prima ediție, cea din 2012, am fost și eu prezent în fața acestor tineri, prezentându-le o serie de repere care mă ghidează în lucrarea de duhovnic. Am expus, atunci, între

la slujbe, pelerinaje, conferințe, seminarii etc., integrarea în anumite grupuri de terapie (mai ales în cazul persoanelor dependente și/sau codependente).

10) Cea mai eficientă metodă de a ajuta la vindecarea (despățimirea) ucenicilor este, pentru orice duhovnic, aceea de a se strădui el însuși să dobândească, de la Dumnezeu, vindecarea/mântuirea.

Cu siguranță, aceste zece repere nu sunt nici singurele și nici nu sunt în cel mai fericit mod sintetizate mai sus. M-aș bucura să existe cât mai multe dezbateri fructuoase ale acestei problematici, de maximă importanță și pentru duhovnici, și pentru ucenicii lor. E de ajuns să ne uităm în jurul nostru (sau la propria noastră viață) spre a înțelege că, dacă nu facem din scaunul de spovedanie un spațiu cât mai familiar, ne vor deveni din ce în ce mai familiare barurile, bordelurile, realitatea virtuală, spitalele, închisorile și, în ultimă instanță, cimitirele, ca locuri fără de speranță, nu ca „dormitoare” ale unei odihne orientate eshatologic.